

แนวทางการพัฒนาของรัฐในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่

The State's Development Approaches for Promoting Self-Reliance of Tribes According to the Sufficiency Economy Philosophy in the Nong Hoi Royal Project Development Center, Chiang Mai Province

วสันต์ ปวนปันวัง*

Wasan Pounpunwong

Received: March 21, 2022 Revised: June 10, 2022 Accepted: June 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้นำเสนอแนวทางการพัฒนาของรัฐภายใต้กรอบคิดทฤษฎีความทันสมัย (Modernization) ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาของรัฐในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการนำรูปแบบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และเลือกกลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจงจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคประชาชนในพื้นที่คือ บ้านหนองหอยเก่า บ้านหนองหอยใหม่ บ้านแม่ขี - ปางไฮ และบ้านห้วยห้วย ที่ละ 1 คน และ เครือข่ายเกษตรกร 4 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีเชิงการพรรณนา

ข้อค้นพบในงานวิจัยมีดังนี้ 1. การพัฒนาชุมชนชนเผ่าบนฐานการมีส่วนร่วมระหว่างโครงการหลวงหนองหอย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน 2. การส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. จากเกษตรกรผู้รู้ทางท้องถิ่น แนวทางการพัฒนาสังคมและชุมชน ในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: การพัฒนา, การส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง, โครงการหลวง, เศรษฐกิจพอเพียง

* อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Abstract

This research presents approaches for state development under the concept of Modernization Theory and Sufficiency Economy Theory. The objectives of this research are: to study the state's development approaches for promoting self-reliance of tribes according to the Sufficiency Economy Philosophy in Nong Hoi Royal Project Development Center, Chiang Mai Province. The study employed a qualitative research method using in-depth interviews. Research samples were sampled by purposive sampling technique from both the government sector and the public sector in the areas of Ban Nong Hoi Kao, Ban Nong Hoi Mai, Ban Mae Ki - Pang Hai and Ban Huai Wai.

The research findings indicated as follows: 1. The participatory-based development of tribal communities between the Nong Hoi Royal Project, local administrative organizations and the communities 2. Promoting self-reliance of tribes according to the Sufficiency Economy Philosophy, and 3. The change from agriculture to tourism, social and community development approaches for promoting self-reliance of tribes according to the Sufficiency Economy Philosophy.

Keywords: Development, Promoting Self-Reliance, Royal Project, Sufficiency Economy

บทนำ

บทความวิจัยฉบับนี้มุ่งนำเสนอแนวทางการพัฒนาของรัฐในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีฐานคิดในการอธิบายคือ ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization) ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ทั้งนี้รวมถึงพรมแดนความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม เช่น มองโครงการหลวงผ่านกรอบคิดการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ การคงอยู่ ปรับตัว และเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้การพัฒนาของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และแนวทางการพัฒนาสังคมและชุมชนของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่า

กล่าวคือ โครงการหลวงเกิดขึ้นมาจากการปลูกฝิ่นบนพื้นที่สูง ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวอยู่ห่างไกลและทุรกันดารเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถเข้าถึงหรือควบคุมได้อย่างเบ็ดเสร็จ ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 จึงได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อก่อตั้ง “โครงการหลวงพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขา” และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โครงการหลวง” ที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงลดการปลูกฝิ่น มีที่ทำกินเป็นหลักแหล่ง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและส่งเสริมเกษตรบนพื้นที่สูงโดยใช้แนวทาง การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการสร้างรายได้ และยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนบนพื้นที่สูง ทั้งนี้ รูปแบบการดำเนินงานในการขับเคลื่อนชุมชนภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนา คือ การส่งเสริมความรู้ในเกษตรกรรมภายในโครงการ (อนุรัตน์ วิเชียรเขียว, 2553, หน้า 78)

การปฏิบัติการของโครงการหลวงโดยมากจะเป็นการสร้างรากฐานเศรษฐกิจตามครรลองของโครงการโดยการผลักดันให้ชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเป็นเกษตรกรและเป็นผู้ประกอบการในท้ายที่สุด (ปิยนาล สรรพา, 2563, หน้า 95 - 137) นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมเพื่อการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ได้ดำเนินการเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่ม โดยเฉพาะการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ โดยใช้ทรัพยากรที่มีเป็นทรัพยากรหลักในการท่องเที่ยว (ชนนพร ยะใจมั่น, 2560, หน้า 49 - 64) ทั้งนี้ ชุมชนได้ให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ให้กับประชากรในหมู่บ้าน เพื่อทำให้เกิดความร่วมมือในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

สำหรับชุมชนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในบทความวิจัยฉบับนี้หมายถึง 4 ชุมชน ได้แก่ บ้านหนองหอยเก่า บ้านหนองหอยใหม่ บ้านแม่ขี - ปางไฮ และบ้านห้วยหวาย ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านที่ประกอบด้วยชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงใกล้เมืองเชียงใหม่ ทั้งนี้ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรมภายใต้การสนับสนุนของโครงการหลวงมากกว่าครึ่งศตวรรษ มีนักวิจัยและชาวบ้านที่ร่วมกันแสวงหาความรู้ และประยุกต์ความรู้ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศน์ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชาติพันธุ์ม้งหมู่บ้านหนองหอย คือ การช่วยกันอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และเข้ามามีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงวัฒนธรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ในขณะเดียวกันชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่โครงการหลวงก็ได้

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องโครงการหลวงกับการพัฒนาสังคมและชุมชนเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ และได้รับทุนสนับสนุนจากการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ปีงบประมาณ 2564

พยายามปรับตัวให้เข้ากับกระแสพลวัตของโลกาภิวัตน์ที่ไหลเข้าสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ ส่งผลให้ในปัจจุบันชาติพันธุ์ม้งยังคงรักษาความเป็นม้ง และมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษไว้หลายประการ แต่ก็ยังคงปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์อย่างต่อเนื่อง (อนุรัตน์ วิเชียรเขียว, 2553, หน้า 80)

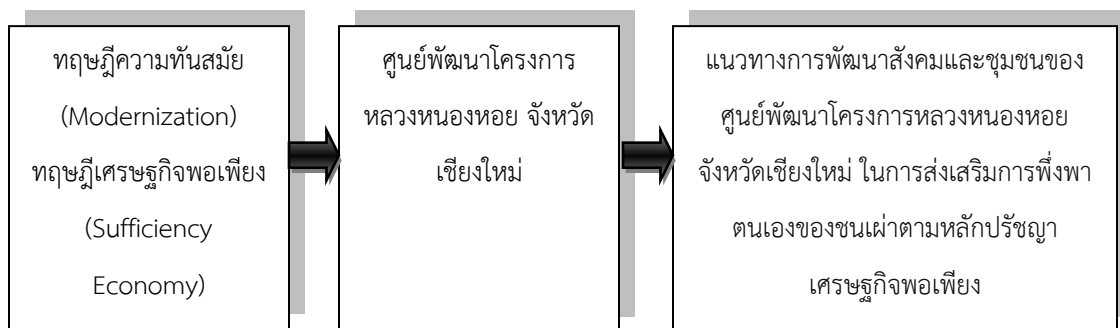
อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติการในการพัฒนาภายใต้โครงการหลวงนอกจากจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมอาชีพให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์แล้ว โครงการหลวงยังเข้ามาพร้อมกับกรอบคิดการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเริ่มจากมโนทัศน์ว่าด้วยความพอเพียงในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีพัฒนาการมาจากการที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตรเรียนรู้และนำมาวิพากษ์ทั้งสิ่งที่ป็นรูปธรรมและนามธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นของประเทศไทย อันเป็นปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากปัญหาดังกล่าวกลายมาเป็นผลกระทบกับปัญหาอื่น ๆ ซึ่งกลายมาเป็นความคิด ความเชื่อ จนกลายเป็นโลกทัศน์ที่นำไปสู่การแก้ปัญหาส่วนบุคคล ดังนั้น เรื่องการอธิบายเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านแนวทางการพัฒนาในพื้นที่โครงการหลวง จึงอธิบายโลกทัศน์และสามัญสำนึกในทิศทางเดียวกัน การขัดเกลาทางสังคมผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งทางสื่อมวลชน สถาบันการศึกษา นอกจากนี้ แนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียงถูกนำมาใช้เป็นกรอบคิดในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชน และสังคม โดยมีรัฐให้การสนับสนุน และสร้างความเชื่อมั่นว่าการพึ่งพาตนเองได้จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต และสร้างความมั่นคงได้อย่างยั่งยืน (แทนพันธ์ เสนะพันธุ์ บัวใหม่, 2562, หน้า 1 - 24)

จากบริบทที่มาและความสำคัญข้างต้นผู้วิจัยจึงมีทฤษฎะในการศึกษาประเด็นความสัมพันธ์ดังกล่าวระหว่างรัฐที่เป็นตัวแสดงหลักในการดำเนินการพัฒนาโดยการเข้าไปปฏิบัติการกับพื้นที่ชุมชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวโดยรัฐได้ใช้ฐานคิดในแบบของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในพื้นที่ซึ่งมีโครงการหลวงเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา ด้วยเหตุนี้ เพื่อชี้ให้เห็นว่าท้ายสุดแล้วในความสัมพันธ์ในรูปแบบการพัฒนาที่เกิดจากรัฐนั้นชุมชนและสังคมชาติพันธุ์มีการตอบสนองหรือสอดรับอย่างไร และในขณะเดียวกันรัฐเองใช้วิธีการใดในการขยายอำนาจเข้าสู่พื้นที่ชายขอบ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการวิจัยเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวภายใต้ประเด็นแนวทางการพัฒนาของรัฐในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสังคมและชุมชนของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในบทความวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยเลือกนำเสนอข้อมูลจากงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ในส่วนข้อมูลที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทั้งนี้ได้รับการรับรองการทำวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี เลขที่ PSRU-EC No.: 2021/026 วันที่ 18 กรกฎาคม 2564 โดยประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประกอบด้วย 2 กลุ่ม โดยพิจารณาจากผู้ที่มีบทบาทหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1. เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้ ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย 1 คน นายอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ 1 คน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง 1 คน 2. ภาคประชาชน ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ดังนี้ ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองหอยเก่า 1 คน ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองหอยใหม่ 1 คน ผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่ขี้ – ปางไฮ 1 คน ผู้ใหญ่บ้านบ้านห้วยหวาย 1 คน เครือข่ายเกษตรกร 4 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ลักษณะก็มีโครงสร้างในประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาของรัฐในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่และการนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจะแยกตามกลุ่มตัวอย่าง การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) โดยให้ความสำคัญกับวิธีการสังเกตพร้อมกับการซักถาม (สุภางค์ จันทวานิช, 2552, หน้า 16 - 19)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลในส่วนข้อมูลที่เป็นวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลไว้ดังต่อไปนี้ 1. สร้างเครื่องมือการวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยออกแบบเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) 2. กำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกำหนดบุคคลที่ต้องการ

จะสัมภาษณ์ จัดทำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์หน่วยงานโดยทำหนังสืออย่างเป็นทางการ หรืออาจติดต่อประสานทางโทรศัพท์เพื่อชี้แจงและขออนุญาตสัมภาษณ์ นำส่งหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์หน่วยงานเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเข้าสัมภาษณ์ ภายหลังได้รับการอนุญาตให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ประสานติดต่อนัดหมายเพื่อเข้าสัมภาษณ์ 3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือวิจัยโดยส่วนที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 4. ประมวลผลจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และเขียนสังเคราะห์งานวิจัยที่ได้จากการลงเก็บข้อมูล ทั้งนี้รวมถึงกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) (วสันต์ ปวนปันวังค์, 2564, หน้า 48)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงคุณภาพอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมถึงข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Person) และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาตรวจสอบร่วมกันเพื่อที่จะจัดหมวดหมู่ข้อมูลและคัดเลือกข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยไปวิเคราะห์ จากนั้นนำไปสู่การนำเสนอข้อมูลเชิงการพรรณนา (Descriptive) (วสันต์ ปวนปันวังค์, 2564, หน้า 50)

ผลการวิจัย

แนวการพัฒนาของโครงการหลวงที่มีต่อชุมชนทั้งในทางตรงและทางอ้อม โดยริเริ่มจากการให้อาชีพและพัฒนาความรู้เรื่องเกษตรกรรม การพัฒนาการทำเกษตรเชิงพาณิชย์ จนท้ายสุดเข้าสู่การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวและอาชีพบริการ จากแนวทางการพัฒนาดังกล่าวอยู่บนฐานของการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและกรอบคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น ในการนำเสนอผลการวิจัยในบทความฉบับนี้จะมีประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงที่เป็นโครงการหลวง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ชาวบ้าน และเอกชน มีความเกี่ยวข้องกันอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ มิติของการพัฒนา แต่อย่างไรนั้น ในการนำเสนอผลการวิจัยไม่เพียงนำเสนอข้อมูลที่เป็นแนวทางการพัฒนาเท่านั้น แต่ยังชี้ให้เห็นถึงปฏิกิริยาของชาวบ้านที่มีต่อหลักการพัฒนาของโครงการหลวงภายใต้การส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและกรอบคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยเหตุนี้ ในการนำเสนอผลการวิจัยผู้วิจัยมีทรรศนะว่าถึงแม้ว่าแนวทางการพัฒนาที่เกิดขึ้นดูแบบผิวเผินแล้วส่งผลดีต่อชาวบ้านและดำเนินการอย่างราบรื่น แต่ในตรงกันข้าม จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยมองว่าแนวทางการพัฒนาดังกล่าวยังมีจุดอ่อนและปัญหาระหว่างตัวแสดงในพื้นที่ โดยแบ่งการนำเสนอเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมระหว่างโครงการหลวงหนองหอย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยต้องการนำเสนอให้เห็นภาพว่าแนวทางการพัฒนาสังคมและชุมชนของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ เกิดขึ้นบนฐานความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมระหว่างตัวแสดงที่สำคัญได้แก่ โครงการหลวงหนองหอย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลตำบลแม่แรม) และชุมชน (บ้านหนองหอยเก่า บ้านหนองหอยใหม่ บ้านแม่ขี้ - ปางไฮ และบ้านห้วยห้วย) โดยการนำเสนอข้อค้นพบในประเด็นนี้ผู้วิจัยเริ่มจากการนำเสนอสาระสำคัญจากการวิจัยเชิงเอกสารเข้ามาอธิบายเพื่อให้เห็นภาพถึงเรื่องแนวคิดของการพัฒนาจนนำไปสู่การ

นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนั้น ข้อมูลทั้งสองส่วนนี้จะชี้ให้เห็นผลการวิจัยว่าทั้งโครงการหลวงหนองหอย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีส่วนร่วมกันอย่างไรในพื้นที่วิจัยนี้ กล่าวคือ

เริ่มจาก **แนวคิดการพัฒนา** มีเป้าหมายเพื่อใช้เรียกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่การทำงานในอุตสาหกรรม เปลี่ยนวิธีการผลิตเพื่อยังชีพ เป็นการผลิตเพื่อการค้า และเกิดการขยายตัวของเมือง และวิถีชีวิตของผู้คน มโนทัศน์ว่าด้วยการพัฒนาเป็นสิ่งที่ผูกพันกับค่านิยม ส่งผลให้เกิดการอธิบายมโนทัศน์ว่าด้วยการพัฒนาที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งมีมโนทัศน์ดังกล่าวเป็นวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นโดยมหาอำนาจทางตะวันตก ผลการนิยามการพัฒนาทำให้โลกแบ่งออกเป็นสองขั้วตรงข้ามกัน คือ ฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ ฝ่ายที่พัฒนาและฝ่ายที่ด้อยพัฒนา เมืองและชนบท การแบ่งแยกดังกล่าวนี้ทำให้เกิดการละเลยบริบททางสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม และประเพณีดั้งเดิม ซึ่งไม่เหมาะสมกับบริบทของบางประเทศที่เมื่อนำแนวคิดการพัฒนามาใช้แล้วเกิดการทำลายสภาพแวดล้อม เช่น ประเทศกำลังพัฒนา หรือประเทศโลกที่สามตามการนิยามของประเทศตะวันตก ทำให้เกิดความไม่ยั่งยืนในกลุ่มประเทศดังกล่าว ดังนั้น แนวคิดหลังการพัฒนา จึงเกิดแนวทางการพัฒนาแบบใหม่ที่เรียกว่า **“ทางเลือกของการพัฒนา”** ที่ให้ความสำคัญกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับการเคลื่อนไหวทางสังคมของคนในระดับรากหญ้า (บงกชมาศ เอกเอี่ยม, 2564, หน้า 159-180)

ทั้งนี้ การพัฒนาตามมาตรฐานแบบตะวันตกเป็นสิ่งที่สร้างความแตกต่างระหว่าง **“พัฒนา”** และ **“ด้อยพัฒนา”** และความแตกต่างระหว่างความเป็นเมือง และความเป็นชนบท จากอิทธิพลการพัฒนาดังกล่าว ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม การพาณิชย์ และเกิดขั้วตรงข้ามระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้ว กับประเทศที่ด้อยพัฒนา ซึ่งทำให้เกิดความต้องการเป็นประเทศพัฒนาแล้วในหมู่ประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาด้านความทันสมัยในประเทศ ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับมหภาคและอุตสาหกรรมเข้มข้น เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม เกิดปัญหาการจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ ปัญหาครอบครัว และปัญหาสังคม

การพัฒนาเป็นวิวาทะที่ถูกกล่าวถึงอย่างมาก โดยวิวาทะดังกล่าวมักผูกโยงกับพื้นที่และอาณาเขต โดยการพัฒนาถูกถูกหยิบยกมาใช้กับพื้นที่ห่างไกล เช่น ชนบท ภูเขา หรือถูกหยิบยกมาใช้กับคนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้การพัฒนาดังกล่าวเป็นไปเพื่อการควบคุมและการปกครองโดยชนชั้นนำ และผลกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวให้อยู่ในเศรษฐกิจกระแสหลัก (กุลิสรา กฤตวรกาญจน์, 2552, หน้า 1 - 26)

ด้วยเหตุนี้ การปกครองดังกล่าวมักมาในรูปแบบการจัดตั้งองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีความใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด และผู้ปกครองก็มาจากคนในท้องถิ่น ดังนั้น ผู้ปกครองระดับท้องถิ่นจึงมีความเข้าใจทั้งฝ่ายประชาชนและฝ่ายชนชั้นนำ ในแง่นี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถูกจัดตั้งขึ้นมาพร้อมกับการพัฒนาภายใต้แนวคิดที่ชนชั้นนำเชื่อว่าการปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การแก้ปัญหาที่อยู่ใกล้กับปัญหามากที่สุด ปัจจุบันการบริหารการปกครองนี้ท้องถิ่นของไทยสามารถทำได้หลายวิธี ทั้งการปกครองเชิงการเมืองและสังคม การปกครองเชิงเครือข่าย และการปกครองในรูปแบบการรับเหมาสัญญา โดยรัฐส่วนกลางมักส่งเสริมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองนี้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาได้อย่างถูกต้องและตรงประเด็นปัญหา (อัครวินท์ ศาสนพิทักษ์, และนพพล อัครชาติ, 2559, หน้า 63 - 70)

ฉะนั้น การพัฒนาชุมชนชนผ่านฐานการมีส่วนร่วมระหว่างโครงการหลวงหนองหอย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน จึงตั้งอยู่บนหลักการของแนวคิดการพัฒนาดังกล่าวอย่างที่เราได้นำเสนอไป

ข้างต้น ในกรณีของพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้านในโครงการหลวงหนองหอย พบว่าแนวคิดการพัฒนาดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นจากการหยิบยื่นจากนโยบายของรัฐเพียงอย่างเดียวแต่มีความซับซ้อนในเชิงการทำงานกล่าวคือ การพัฒนาพื้นที่ชุมชนและหมู่บ้านในเขตพื้นที่โครงการหลวงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากพื้นฐานของชุมชนเป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการเมืองที่ให้ความสำคัญกับผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำชนเผ่า (ในพื้นที่เรียกว่า พ่อหลวงบ้าน) ด้วยเหตุผลนี้ ผู้นำชุมชนจึงมีอิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรมและพิธีกรรมต่อชาวบ้านเป็นอย่างมากในการตัดสินใจที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการใด ๆ ก็ย่อมได้ อีกประการหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเชื่อมโยงแนวคิดการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐ (โครงการหลวง) ไปสู่ชุมชนได้อย่างแนบเนียนก็คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับคนในชุมชนค่อนข้างมากมีความสัมพันธ์ทั้งแนวดิ่งและแนวราบ นอกจากนี้ นักการเมืองท้องถิ่นยังเป็นตัวแทนของชาวบ้านที่เข้าไปอยู่ฝ่ายบริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉะนั้น เท่ากับว่าผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นกลไกสำคัญในการทำให้แนวทางการพัฒนามีความสำเร็จหรือล้มเหลวตามความหมายที่กล่าวมานี้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นในประเด็นการมีส่วนร่วมทั้ง 3 ตัวแสดงคือ ตามที่ได้มีการจัดให้มีการเลือกตั้งเทศบาลทั่วประเทศในช่วงที่ผ่านมา นั้น ทำให้เทศบาลตำบลแม่แรมได้มีการปรับเปลี่ยนผู้บริหารเทศบาล ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการปฏิบัติงาน นโยบาย แผนงานต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิมแล้วหากประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านในพื้นที่โครงการหลวงมีปัญหาหรือมีความต้องการใด ๆ จะเข้ามาติดต่อประสานงานกับเทศบาลเป็นครั้งคราว แต่ในปัจจุบันผู้บริหารเทศบาลได้กำหนดแนวทางให้มีการเข้าพื้นที่ติดตามช่วยเหลือประชาชนเชิงรุกแทน นโยบายส่งเสริมการสร้างอาชีพของเทศบาลตำบลแม่แรม คือ ส่งเสริมให้ประชาชนที่เป็นเกษตรกรทำกสิกรรม ได้มีการยกระดับให้ควบคุมไปกับการรองรับนักท่องเที่ยวไปด้วย เช่น การสร้างโฮมสเตย์ สร้างผลิตภัณฑ์และร้านอาหารต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างช่องทางเกิดรายได้ต่อไป (เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เทศบาลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2564)

ทั้งนี้ ในส่วนของโครงการหลวง หลักของการมีโครงการหลวงหนองหอย คือ การเข้ามาพัฒนาด้านการเกษตรกรรมแก่ประชาชนในพื้นที่ และการเข้ามากำหนดพื้นที่เพื่อไม่ให้เกิดการเข้ารุกล้ำพื้นที่ของทางราชการ แต่ในปัจจุบันโครงการหลวงหนองหอย ได้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางนโยบาย เป็นการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวแก่ประชาชนในพื้นที่ด้วย ส่งผลแรงกระตุ้นให้ประชาชนหันมาประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น การพัฒนาดังกล่าวต้องมีการเรียกประชุมผู้นำชุมชนและลงประชามติในบางครั้งเพื่อให้เกิดการยอมรับและปฏิบัติอย่างทั่วถึง (ผู้นำหมู่บ้านหนองหอยใหม่, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2564)

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องของกรณีมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางในการพัฒนาชุมชน ในปัจจุบันยังมีกรณีข้อพิพาทระหว่างชาวบ้านกับกรมป่าไม้ในเรื่องของการบุกรุกเขตพื้นที่ป่า ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า หากไม่มีปัญหาเรื่องข้อพิพาทดังกล่าวในชุมชน แนวทางการพัฒนาอาจจะมีการจัดทำธุรกิจการท่องเที่ยวมากกว่านี้ โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวอย่างม่อนแจ่มเป็นตัวอย่าง ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่เคยมองว่าระยะเริ่มแรกของม่อนแจ่มอาจไม่สามารถที่จะดำเนินการเป็นธุรกิจได้ แต่ก็สามารถสร้างความยั่งยืนและทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาใช้บริการเป็นอย่างมาก จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ และในปัจจุบันหมู่บ้านในพื้นที่โครงการหลวงหนองหอยได้อยู่ในระหว่างการจัดทำร่างแผนแม่บทพัฒนาชุมชน โดยร่วมกับโครงการหลวง เทศบาลแม่แรม หน่วยงานกรมป่าไม้ อำเภอ ตัวแทนของหมู่บ้าน

และมีมหาวิทยาลัยแม่โจ้ซึ่งเป็นผู้บูรณาการจัดทำแผนดังกล่าว โดยโครงการหลวงมีส่วนช่วยในการนำความพัฒนาความเจริญสู่หมู่บ้านมากขึ้น (ผู้นำหมู่บ้านหนองหอยเก่า, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2564)

2. การส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่โครงการหลวง

สำหรับประเด็นนี้ผู้วิจัยนำเสนอถึงแนวทางของโครงการหลวงในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำเสนอข้อมูลประกอบด้วยการสังเคราะห์จากการวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์ในพื้นที่ ดังนั้น ในประเด็นนี้จะฉายภาพเพื่อให้เห็นว่าในสภาพการณ์ของพื้นที่หมู่บ้านหนองหอยเก่า บ้านหนองหอยใหม่ บ้านแม่ชิ - ปางไฮ และบ้านห้วยห้วย นโยบายเรื่องของการพึ่งพาตนเองและเศรษฐกิจพอเพียงของรัฐบาลผ่านโครงการหลวงหนองหอยมีการปฏิบัติอย่างไรในพื้นที่ โดยผลการวิจัยกล่าวคือ

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นภาพแทนของหน่วยงานของรัฐบาลในการเข้ามาส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าซึ่งในที่นี้ก็คือ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ที่อยู่ในพื้นที่การวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย 4 หมู่บ้าน บ้านหนองหอยเก่า บ้านหนองหอยใหม่ บ้านแม่ชิ - ปางไฮ และบ้านห้วยห้วย ฉะนั้น ในประเด็นนี้ในเบื้องต้นผู้วิจัยนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับงานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับประเด็นของการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความหมายของการพึ่งพาตนเอง **เสน่ห์ จามริก** ได้กล่าวถึงนิยามคำว่า “การพึ่งพาตนเอง” หมายถึง ภูมิปัญญาและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง โดยการเลือกสรรวิชาความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม นอกจากนี้ ยังได้ชี้ให้เห็นว่าตัวชี้วัดในการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องประกอบด้วย 2 มิติใหญ่ ๆ ได้แก่ **มิติที่มองที่ละรอบความคิดเป็นตัวชี้วัด** คือ ปัจจัยภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น และ**มิติการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอกชุมชน** (**เสน่ห์ จามริก**, 2541, หน้า 32) หรืออีกนัยหนึ่งคือการสร้างเครือข่ายเชิงพึ่งพาอาศัยกันในทางเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่า แนวคิดการพึ่งพาตนเองนั้นไม่ได้จำกัดเพียงแค่ตัวปัจเจกเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมององค์ประกอบของเครือข่าย หรือชุมชนร่วมด้วย จึงจะสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับเงื่อนไขของการพึ่งพาตนเองให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยปัจจัย 6 ประการ ได้แก่ 1) การพัฒนาแบบกลุ่ม ซึ่งต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมให้สมาชิกทำ 2) มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรือจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์ชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชน 3) การแสดงถึงเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน 4) มีการผลิตซ้ำจิตสำนึกและการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น 5) การรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อให้เกิดอำนาจต่อรองกับองค์กรภายนอก และ 6) การประสานทางวัฒนธรรมกับกลุ่มอื่น ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเอง และสร้างเครือข่ายในชุมชน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2529, หน้า 32)

ในขณะที่ **มาฆะ ขิตตะสังคะ, และคณะ** (2557, หน้า 1 - 19) ได้ชี้ให้เห็นว่าหลักการพึ่งพาตนเองนำไปสู่การพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต กล่าวคือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิธีการพัฒนาคน โดยเป็นองค์ประกอบของความพอ ประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ความรู้และคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ได้แก่ ม้ง ลาหู่ ขมุ กะเหรี่ยง อาข่า ไทยอง ไทยวน ไทลื้อ ลัวะ และลีซู โดยเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักการพอประมาณสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์มีการใช้ชีวิตอยู่กับการใช้ที่ดินเพื่อทำกิน พร้อมไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ **อินธิรา ครองศิริ**

(2557, หน้า 74 - 101) ยังชี้ให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของประเทศไทยได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้โดยจัดทำตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งพาตนเองแบบยั่งยืน โดยการจัดการของกลุ่มชาติพันธุ์ประกอบไปด้วยการจัดการด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน การร่วมมือกันในชุมชน การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น การถ่ายทอดความรู้ การธำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ กองทุนหมู่บ้าน และการจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน

วิธีการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันมีอยู่หลากหลายวิธี เช่น การทำบัญชีครัวเรือน จากงานศึกษาของ **บุปผา คำนวน** (2563, หน้า 28 - 40) ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้นำความรู้จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดทำบัญชีครัวเรือนในรูปแบบฟอร์มอย่างง่าย มีการจัดทำรายรับ รายจ่ายอย่างชัดเจน และเล็งเห็นถึงความสำคัญของการทำบัญชีครัวเรือน นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างยั่งยืนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจากงานวิจัยของ **อโนดาช รัชเวชย์, และสุรศักดิ์ นุ่มมีศรี** (2556, หน้า 36) เสนอว่ากลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้จัดกิจกรรมการป้องกันไม่ให้เกิดไฟป่าและการเผาในที่ชุมชน ซึ่งมีกิจกรรมย่อย ๆ ได้กำหนดพื้นที่ทางการเกษตร การกำหนดพื้นที่ใช้สอยร่วมกัน การทำแนวกันไฟ กิจกรรมการสร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องการจัดการมลพิษทางน้ำ กิจกรรมการใช้ภูมิปัญญาในการบวชน้ำ-บวชปลาในพื้นที่ โดยกำหนดพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมดังกล่าว

งานศึกษาจำนวนหนึ่งชี้ให้เห็นว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับทุกระดับในสังคม ได้แก่ ระดับบุคคลและครอบครัว ระดับชุมชนและระดับประเทศ **ระดับบุคคลและครอบครัว** คือ การสร้างความสามารถในการบริหารจัดการชีวิตแบบที่ไม่ทำให้ผู้อื่นและตนเองเดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ ไม่หลงใหลกับกระแสวัตถุนิยม พร้อมกันใช้หลักการตนเป็นที่พึ่งแห่งตน การพอประมาณแบบไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความสุขและความพอใจในการดำรงชีวิต **ระดับชุมชน** คือการปรับใช้โดยการทำให้ส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ การดำเนินงานต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีเหตุผล ไม่เกินตัว และดำเนินการด้วยสติปัญญาที่รอบคอบ **ระดับรัฐ** หรือระดับประเทศ คือการปรับใช้โดยการวางรากฐานของประเทศ ให้มีความพอเพียง และพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญรุ่งเรือง (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2551, หน้า 1-6)

ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานศึกษาของ **วรานิ เวสสุนทรเทพ, และริญญาภัทร์ เขจรนันท์** (2559, หน้า 73 - 83) ที่ชี้ให้เห็นว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเหมาะสมกับอาชีพเกษตรกรในประเทศไทย เนื่องจากมีแนวคิดความพอเพียงสามด้าน หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็น มีความเหมาะสมต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงเหตุปัจจัยและผลกระทบทุกด้านด้วยความมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย และหลักศีลธรรม อย่างไรก็ตาม จากงานศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ในประเทศไทยไม่มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ขาดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ดังนั้น จึงต้องเพิ่มการเรียนรู้ให้กับชุมชน เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจอย่างพอเพียง

สรุป จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารข้างต้นจะเห็นว่าเรื่องของการส่งเสริมการพึ่งพาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถูกนำมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่สูงและกลุ่มชาติพันธุ์อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ในงานวิจัยฉบับนี้จึงแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมการพึ่งพาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวาทกรรมที่รัฐไทยใช้อย่าง

แบบแผนในการสร้างการรวมศูนย์อย่างเบ็ดเสร็จ ด้วยเหตุนี้ ในกรณีของโครงการหลวงหนองหอยพบว่าหลักการของการส่งเสริมการพึ่งพาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถือว่าเป็นแนวทางหลักซึ่งจากการค้นคว้าของผู้วิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมการพึ่งพาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงปรากฏทั้งทางหลักการและแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

2.1 แนวทางการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของสังคมชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นภารกิจหลักของการจัดตั้งโครงการหลวง โดยพิจารณาจากพระราชทานพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2517 "เรื่องที่จะช่วยชาวเขาและโครงการชาวเขานั้น มีประโยชน์โดยตรงกับชาวเขา เพื่อจะส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวเขามีความเป็นอยู่ดีขึ้น สามารถที่จะเพาะปลูกสิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นรายได้ของเขาเอง ที่มีโครงการนี้ จุดประสงค์อย่างหนึ่งก็คือ มนุษยธรรม หมายถึงให้ผู้ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร สามารถที่จะมีความรู้และพุงตัว มีความเจริญก้าวหน้าได้ อีกอย่างหนึ่งก็เป็นเรื่องช่วยในทางที่ทุกคนเห็นว่าควรจะช่วยเพราะเป็นปัญหาใหญ่ คือ ปัญหาเรื่องยาเสพติด ถ้าสามารถช่วยชาวเขาปลูกพืชที่เป็นประโยชน์บ้างเขาจะเลิกปลูกยาเสพติดคือ ฝิ่น ทำให้นโยบายการระงับการปราบปรามการปลูกฝิ่นและการค้าฝิ่นได้ผลดี อันนี้ก็เป็นผลอย่างหนึ่ง ผลอีกอย่างหนึ่งซึ่งสำคัญมากก็คือ ชาวเขา ตามที่รู้เป็นผู้ที่ทำการเพาะปลูกโดยวิธีที่ไม่ถูกต้อง ถ้าพวกเขาทุกคนไปช่วยชาวเขา ก็เท่ากับช่วยบ้านเมืองให้มีความดี ความอยู่ดีกินดี และปลอดภัยได้อีกทั่วประเทศ เพราะถ้าสามารถทำโครงการนี้ได้สำเร็จ ให้เขาอยู่เป็นหลักเป็นแหล่ง สามารถที่จะมีความอยู่ดีกินดีพอสมควร และสนับสนุนนโยบายที่จะรักษาป่าไม้ รักษาดินให้เป็นประโยชน์ต่อไป ประโยชน์อันนี้จะยั่งยืนมาก" (มูลนิธิโครงการหลวง, 2555)

2.2 ในด้านยุทธศาสตร์ของโครงการหลวงว่าด้วยเรื่องงานพัฒนาการศึกษาและสังคม สาธารณสุข กล่าวถึง มูลนิธิโครงการหลวงมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเอง ตามแนวพระราชดำริ "ช่วยเขาเพื่อให้ช่วยตนเอง" โดยอาศัยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินงาน รวมถึงการฟื้นฟูและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การรักษาวถีชีวิตและเอกลักษณ์ของชนเผ่าต่าง ๆ รวมถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อต่อต้านการแพร่ระบาดของยาเสพติด ขอบเขตงานด้านพัฒนาสังคมและสาธารณสุขของชาวเขาจึงกว้างขวาง เกี่ยวข้องกับเด็ก ๆ แม่บ้าน พ่อบ้าน และชุมชนของชาวเขาโดยรวม การดำเนินงานในด้านนี้ได้อาศัยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน และที่สำคัญคือกระบวนการมีส่วนร่วมของตัวชาวเขาเอง (มูลนิธิโครงการหลวง, 2555, ย่อหน้า 4)

ทั้งนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ยังชี้ให้เห็นว่าในพื้นที่โครงการหลวงหนองหอยให้ความสำคัญกับหลักการพัฒนาชุมชนภายใต้การส่งเสริมการพึ่งพาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ การส่งเสริมการพึ่งพาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการให้อาชีพ โดยก่อนมีการเข้ามาจัดตั้งโครงการหลวงฯ พ.ศ. 2527 ชาวบ้านในพื้นที่มีอาชีพในการปลูกฝิ่น และปลูกข้าวโพด พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ได้มีการเสด็จพระราชดำเนินมายังหมู่บ้าน และได้ให้คำแนะนำให้ปลูกกาแฟ ท้อ บัวย เพราะการปลูกฝิ่นเป็นสิ่งผิดกฎหมาย จนทำให้ชาวบ้านเปลี่ยนแปลงชนิดพืชในการปลูก และสิ่งเสพติดได้หายไป แนวทางการสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง คือ การพัฒนาอาชีพในด้านการเกษตรซึ่งโครงการหลวงได้มีการเข้ามาส่งเสริมการปลูกพืชผัก (ผู้นำ

หมู่บ้านหนองหอยใหม่, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2564) นอกจากนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ ยังชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านในพื้นที่มีการใช้ชีวิตแบบพึ่งพาตนเองมากกว่าการขอความช่วยเหลือจากฝ่ายรัฐ ในปัจจุบันชาวบ้านมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมากขึ้น แต่สิ่งที่ยังคงน่าเป็นห่วงอยู่ คือ ปัญหาด้านที่ดินที่ไม่ชัดเจน (เจ้าหน้าที่ภาครัฐเทศบาลแม่เฒ่า อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2564)

3. จากเกษตรกรรมสู่การท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาสังคมและชุมชนของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ ในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตามที่คุณวิจัยได้กล่าวไปในหัวข้อก่อนนี้ว่าความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกษตรกรรมในพื้นที่บ้านหนองหอยเก่า บ้านหนองหอยใหม่ บ้านแม่ชิ - ปางไฮ และบ้านห้วยห้วย ได้ค่อย ๆ ลดความสำคัญลงเนื่องจากการเข้ามาของกระแสการท่องเที่ยวและการบริการ ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนทำให้แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการในการจรรโลงกรอบคิดในการพัฒนาพื้นที่ ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนจากการพัฒนาพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาผ่านบทความวิจัยเรื่อง การพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมือง กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนผ่านและการก่อตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวและการบริการที่แต่เดิมวิถีชีวิตชาวบ้านจะอยู่ภายใต้การทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก กล่าวคือ “ในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ ชาวบ้านมีความรู้สึกที่ดีต่อกระบวนการพัฒนาพื้นที่ชุมชนที่ชาวบ้านอาศัยอยู่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะชาวบ้านมีรายได้มากขึ้นจากแต่เดิมอันเป็นผลมาจากการขายสินค้าต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว แต่เดิมชาวบ้านเหล่านี้มีความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบากเนื่องจากมีรายได้จากการทำการเกษตรเพียงอย่างเดียว ดังนั้น เมื่อโครงการหลวงเข้ามาพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวนั้น จึงทำให้ชาวบ้านมีอาชีพและมีรายได้มากขึ้นส่งผลต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น นอกจากนี้ชาวบ้านมีมุมมองเกี่ยวกับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดรายได้โดยชาวบ้านมีความเชื่อว่าทุกวันนี้ที่มีชีวิตที่ดีขึ้นก็เพราะการเข้ามาของโครงการหลวงและการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยว” (วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์, 2560, หน้า 55 - 80)

ทั้งนี้ ประกอบกับข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า กระแสการท่องเที่ยวนั้นได้รับความนิยมมาตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2557 ดังนั้น ปัจจุบันแนวทางการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โครงการหลวงหนองหอย เอกชน และชาวบ้าน จึงมีความร่วมมือกันในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว อาทิ การพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรให้เป็นฟาร์มและมีการตกแต่งด้วยไม้ดอกและไม้ผลสลับกันไปเพื่อเป็นจุดให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูปและพักผ่อน การพัฒนาที่ดินให้เป็นที่พักในลักษณะโฮมสเตย์และร้านอาหาร รวมไปถึงร้านค้าต่าง ๆ ทั้งนี้ยังมีการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก เช่น กระเป๋า เสื้อผ้า หมวก ที่ชาวบ้านผลิตขึ้นเองออกมาจำหน่าย ในประเด็นนี้ในมุมมองของชาวบ้านให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย คือ ในเรื่องของแนวทางในการพัฒนาชุมชนนั้น คือ ในชุมชนอาจจะมีการจัดทำธุรกิจการท่องเที่ยว โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวม่อนแจ่มเป็นตัวอย่าง ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่เคยมองว่าเริ่มแรกของม่อนแจ่มอาจจะไม่สามารถที่จะดำเนินการเป็นธุรกิจได้ แต่ก็สามารถสร้างความยั่งยืนและทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาใช้บริการเป็นอย่างมาก ดังนั้นแล้วหากมีการจัดทำให้มีธุรกิจท่องเที่ยวในเชิงเกษตรในพื้นที่ จะเป็นการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านมากกว่าการทำเกษตรกรรม

และสามารถที่จะทำให้บุตรหลานของชาวบ้านที่ได้เข้าไปเรียนหนังสือในเขตเมือง ได้กลับมาประกอบอาชีพในชุมชนของตนเองได้ (ผู้นำหมู่บ้านห้วยห้วย, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2564)

นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนได้พัฒนาวิสาหกิจชุมชนขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมอาชีพการบริการและรองรับนักท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้นอย่างมากในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา นี้ กล่าวโดยสรุปกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวให้ความสำคัญในเรื่องของสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ผลเกิดจากการที่มีการเข้ามาท่องเที่ยวจากผู้คนในพื้นที่ทำให้ต้องมีการบริหารจัดการขยะเป็นอย่างดี ประกอบกับในเรื่องของความเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวว่าตนเองสัมผัสได้ถึงถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเรื่องของการท่องเที่ยว แต่เดิมมีเพียงการเกษตรกรรมเท่านั้น เมื่อมีธุรกิจท่องเที่ยวเข้ามา นับว่าได้ส่งผลดีต่อชุมชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การบริหารจัดการธุรกิจท่องเที่ยวในวิสาหกิจชุมชน ได้มีการกำหนดราคาสินค้าและที่พักให้อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นมาตรฐาน เพื่อลดการตั้งราคาตัดหน้ากัน และเพื่อสร้างประโยชน์ ความสุขแก่ผู้ท่องเที่ยวด้วย (นาย c ชาวบ้านห้วยห้วย, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2564)

สำหรับในมุมมองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชี้ให้เห็นว่า หลักการของการมีโครงการหลวงหนองหอยแต่เดิม คือ การเข้ามาพัฒนาด้านการเกษตรกรรมแก่ประชาชนในพื้นที่และการเข้ามากำหนดพื้นที่ไม่ให้เกิดการรุกล้ำพื้นที่ของทางราชการ แต่ในปัจจุบันแล้วโครงการหลวงหนองหอย ได้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางนโยบาย เป็นการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวแก่ประชาชนในพื้นที่ด้วย ส่งผลกระตุ้นให้ประชาชนหันมาประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น (เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เทศบาลแม่เฒ่า อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2564)

อภิปรายผล

1. การพัฒนาชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมระหว่างโครงการหลวงหนองหอย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน กล่าวคือ ในกรณีของโครงการหลวงหนองหอยที่นำแผนการพัฒนามาเข้าสู่ชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้านถือว่าตัวแสดงทั้ง 3 ได้มีความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเป็นอย่างดีส่งผลให้ในปัจจุบันหมู่บ้านหนองหอยเก่า บ้านหนองหอยใหม่ บ้านแม่ขี้ - ปางไฮ และบ้านห้วยห้วย ถือได้ว่ามีพัฒนาอย่างมากตามภารกิจของโครงการหลวงที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิต ดังนั้น ความเจริญต่าง ๆ จึงทำการยกระดับคุณภาพชีวิตชาวบ้าน อาทิ รายได้ การศึกษา สุขอนามัย และคมนาคม เป็นต้น แต่อย่างไรนั้น แนวทางการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือนี้นั้นไม่ได้เกิดขึ้นแบบฉับพลันแต่มีลักษณะระดับการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามเงื่อนไขของวัฒนธรรมชุมชนซึ่งมีทั้งความสำเร็จ ความขัดแย้ง และความล้มเหลว ถือได้ว่าเป็นเรื่องปกติของการพัฒนาทางสังคม ในปัจจุบันที่เห็นได้อย่างชัดเจนของการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้านหนองหอยเก่า บ้านหนองหอยใหม่ บ้านแม่ขี้ - ปางไฮ และบ้านห้วยห้วย มีการเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรดั้งเดิม มาเป็นเกษตรเชิงพาณิชย์ขนาดใหญ่ และตั้งแต่ พ.ศ. 2559 เป็นต้นมาพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้านได้พัฒนาเข้าสู่การรองรับนักท่องเที่ยวและอาชีพบริการมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงสังคมให้เข้าสู่ความทันสมัยและใช้เทคโนโลยีสื่อออนไลน์มากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานศึกษาของ บงกชมาศ เอกเอี่ยม (2564) ที่อธิบายถึง “ทางเลือกของการพัฒนา” ที่ให้ความสำคัญกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในขณะที่งานวิจัยนี้ได้เพิ่มเติมในประเด็นของการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปในพื้นที่ซึ่งแตกต่างจากงานของ

กุลิสรา กฤตวรกาญจน์ (2552) ที่มองว่าการพัฒนาเศรษฐกิจจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับมหภาคและอุตสาหกรรมเข้มข้นเท่านั้น

2. การส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่โครงการหลวง
กล่าวคือ การส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่โครงการหลวงมีความชัดเจนตามหลักการของการพัฒนาพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้านซึ่งชาวบ้านก็ได้รับประโยชน์จากแนวทางดังกล่าว ทั้งนี้สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดในทรรศนะของผู้วิจัยที่เห็นว่าความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาอาชีพ การสร้างอาชีพของโครงการหลวงส่งผลกระทบต่อด้านบวกที่มาพร้อมกับแนวคิดการพึ่งพาตนเองและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อย่างไรก็ตามตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปในข้างต้นว่าแนวคิดการพึ่งพาตนเองและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบคิดที่มาพร้อมกับการพัฒนาที่เกิดจากรัฐแต่ในทางเศรษฐกิจเรื่องราคาผลผลิตหรือการหาตลาดสินค้าที่เกิดจากการพัฒนาการสังคมที่เปลี่ยนจากเกษตรแบบดั้งเดิมมาเป็นเกษตรแบบพาณิชย์และธุรกิจการท่องเที่ยว ปัจจุบันข้อสังเกตของผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดการพึ่งพาตนเองและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอาจถูกกลดทอนลงจากตัวแปรทางเศรษฐกิจ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ เสน่ห์ จามริก (2541) ที่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาอาชีพในมิติการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอกชุมชน หรืออีกนัยหนึ่งคือการสร้างเครือข่ายเชิงพึ่งพาอาศัยกันในทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ อนันดาธิ์ รัชเวชย์, และสุรศักดิ์ นุ่มมีศรี (2556) ชี้ให้เห็นความแตกต่างโดยอธิบายถึงการพึ่งพาตนเองผ่านการกำหนดพื้นที่ทางการเกษตรและการกำหนดพื้นที่ใช้สอยร่วมกัน

3. จากเกษตรกรรมสู่การท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาสังคมและชุมชนของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ ในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ จากข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ ชี้ให้เห็นว่าสังคมที่เป็นเกษตรกรรมแบบเดิมที่โครงการหลวงใช้เป็นหลักการแรกเข้ามาพัฒนาพื้นที่เพื่อให้ชาวบ้านมีอาชีพและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ปัจจุบันก็ยังคงเป็นเช่นนั้นอยู่เพียงแต่ว่าเมื่อมีการไหลบ่าของนักท่องเที่ยวจึงทำให้ชาวบ้านมีการปรับตัวไม่ว่าจะเป็นเรื่องทักษะ การแต่งกาย ภาษา วิถีชีวิต และอาชีพให้สอดคล้องกับการรองรับนักท่องเที่ยวอย่างที่ได้อ้างอิงไปข้างต้นแล้ว กระแสการท่องเที่ยวดังกล่าวมาพร้อมกับความทันสมัยและระบบทุนนิยมที่เข้มข้นผ่านการใช้ที่ดินและการลงทุนทำโครงสร้างพื้นฐานที่พัก และพัฒนาพื้นที่ให้เป็นจุดสนใจต่อการดึงดูดเม็ดเงินจากนักท่องเที่ยว ดังนั้น เท่ากับว่าพื้นที่บ้านหนองหอยเก่า บ้านหนองหอยใหม่ บ้านแม่ขี - ปางไฮ และบ้านห้วยห้วย มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การทำธุรกิจการท่องเที่ยวซึ่งมีทั้งการลงทุนเองและมีนายทุนจากภายนอกเข้าไปลงทุนให้ แต่ขณะเดียวกันก็ยังคงทำการเกษตรเชิงพาณิชย์ควบคู่ไปด้วย ในการนี้ผู้วิจัยจึงเรียกว่าเป็นสังคมที่มีลักษณะของวิถีลักษณะทางอาชีพซึ่งผสมปนเปและค่อย ๆ เปลี่ยนผ่านตามปัจจัยทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมท้ายสุดแล้ว ข้อสังเกตจากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยจึงเห็นว่าแนวโน้มในอนาคตสัดส่วนของการทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวน่าจะมากกว่าการทำเกษตร แต่อย่างไรก็ตามหลักการของการพึ่งพาตนเองและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังคงถูกสอดแทรกจากภาครัฐในการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ข้อค้นพบงานวิจัยสอดคล้องกับประเด็นการนำเสนอของ วสันต์ ปวนปึงวงศ์ (2560) ที่สะท้อนให้เห็นภาพในการพัฒนาพื้นที่ชนบทเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ ชาวบ้านมีความรู้สึกที่ดีต่อการกระบวนการพัฒนาพื้นที่ชุมชนที่ชาวบ้านอาศัยอยู่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

แนวทางการพัฒนาของรัฐในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการชี้ให้เห็นถึงการศึกษาด้านการพัฒนาและการจัดการในพื้นที่เชิงอำนาจและบทบาทของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่สะท้อนให้เห็นเพียงด้านของการดำเนินงานที่ไม่พบปัญหา อุปสรรค แต่งานวิจัยชิ้นสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนาในลักษณะดังกล่าวที่แตกต่างออกไป ดังนั้น การนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ จะช่วยให้ได้แนวคิด มโนทัศน์ ฉากหน้าของการพัฒนาโดยรัฐที่มีความซับซ้อนเคลือบแฝงด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐ ทั้งนี้ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน นักวิชาการ นักศึกษา รวมถึงประชาชนในพื้นที่ในการเป็นแนวทางในการต่อยอดองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในพื้นที่อื่น ๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรมีการนำตัวแบบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปทำการวิจัยซ้ำในพื้นที่โครงการหลวงหรือศูนย์พัฒนาเชิงพื้นที่อื่น ๆ ในบริบทของประเทศไทยหรือในประเทศอื่น ๆ เพื่อทำอธิบายการพัฒนาของรัฐในการพัฒนาพื้นที่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กุลิสรา กฤตวรกาญจน์. (2552, มกราคม - มิถุนายน). การสื่อสารเพื่อการพัฒนากับการพัฒนาชนบทไทย.

วารสารการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2(1), 1 - 26.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2529). **บ้านกับการเมือง**. กรุงเทพฯ: สัมพันธ์.

ชนนพร ะใจมั่น. (2560, กรกฎาคม - ธันวาคม). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง กรณีศึกษา บ้านดอยสะโง๊ะ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.

วารสารภาสละองค์, 11(2), 49 - 64.

แทนพันธ์ เสนะพันธุ์ บัวใหม่. (2562, มกราคม - มิถุนายน). ข้อทบทวนบางประการต่อค่านิยมการพึ่งพาตนเองในบริบทสังคมไทย ผ่านประสบการณ์ภาคสนามและการสะท้อนย้อนคิดของผู้เขียน. **วารสาร**

ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 12(1), 1 - 24.

บุปผา คำนวน. (2563, กันยายน-ธันวาคม). รูปแบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่

ในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง**, 9(3), 28 - 40.

บงกชมาศ เอกเอี่ยม. (2564, มกราคม - มีนาคม). แนวคิดหลังการพัฒนา: เส้นทางการพัฒนาในยุคหลัง

การพัฒนา. **วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้**, 4(1), 159 - 180.

ปิยนดา สรรพา. (2563, มกราคม - มิถุนายน). กาแฟชนเผ่า พุนทางวัฒนธรรมและการเป็นผู้ประกอบการของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ. **วารสารพัฒนศาสตร์**, 3(1), 95 - 137.

มาฆะ ขิตตะสังคะ, และคณะ. (2557). รายงานวิจัยเรื่อง **ความเท่าเทียมด้านโอกาสและเสมอภาคในความ**

สัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาอาชีพศึกษาในการเตรียมแรงงานของประเทศและ

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: การจัดการศึกษาเด็กชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ

ส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

มูลนิธิโครงการหลวง. (2555). **งานพัฒนาโครงการหลวง**. สืบค้น ตุลาคม 13, 2564, จาก

<https://royalprojectthailand.com/development>.

_____. (2555). **งานพัฒนาการศึกษาและสังคม สาธารณสุข**. สืบค้น ตุลาคม 13, 2564, จาก

<https://royalprojectthailand.com/development>.

วรานี เวสสุนทรเทพ, และริญญาภักดิ์ เขจรนันท์. (2559). ถอดรหัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: จากทฤษฎีสู่การ

ปฏิบัติ. **วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต**, 3(11), 73 - 83.

วสันต์ ปวนปวนวงศ์. (2560, กรกฎาคม - ธันวาคม). การพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมือง กรณีศึกษา

แหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์**

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 8(2), 55 - 80.

- _____. (2564). บทบาทและความสัมพันธ์ของพลวัตระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้วาทกรรมนโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์. สงขลา: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.) คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2551, มิถุนายน - กันยายน). เศรษฐกิจพอเพียง. วารสารศึกษาศาสตร์, 19(3), 1 - 6.
- สุภากร จันทวานิช. (2552). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนห์ จามริก. (2541). ฐานคิดสู่ทางเลือกใหม่ของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- อนันดา รัชเวทย์, และสุรศักดิ์ นุ่นมีศรี. (2556). การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ บนฐานเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- อนรรตน์ วิเชียรเขียว. (2553). โครงการหลวง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นที่สูง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- อัครวิทย์ ศาสณพิทักษ์, และนพดล อัครชาติ. (2559, กันยายน - ธันวาคม). การบริหารการปกครอง: แนวคิดและการพัฒนาสู่การปกครองท้องถิ่น. วารสารราชภัฏกรุงเทพฯ, 3(3), 63 - 70.
- อินธิรา ครองศิริ. (2557, กรกฎาคม - ธันวาคม). การศึกษาตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งพาตนเองแบบยั่งยืน กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ของ ตำบลคลองพลู อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี. วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, 21(2), 74 - 101.

บุคลากรกรม

- เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เทศบาลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. (2564, ตุลาคม 6). สัมภาษณ์.
- นาย c ชาวบ้านห้วยหวาย. (2564, มิถุนายน 25). สัมภาษณ์.
- ผู้นำหมู่บ้านห้วยหวาย. (2564, มิถุนายน 25). สัมภาษณ์.
- ผู้นำหมู่บ้านหนองหอยเก่า. (2564, มิถุนายน 25). สัมภาษณ์.
- ผู้นำหมู่บ้านหนองหอยใหม่. (2564, มิถุนายน 25). สัมภาษณ์.

